
POLİTİK PSİKOLOJİ DERNEĞİ ERMENİ SEMPOZYUMU - 28 ARALIK 2009

Aslan Yavuz ŞİR

12.04.2009

DÜNDEN BUGÜNE TÜRK-ERMENİ İLİŞKİLERİ: DİSİPLİNLERARASI YAKLAŞIM

Politik Psikoloji Derneği tarafından Ankara Üniversitesi Rektörlük binasında 25-26 Aralık 2009 tarihleri arasında **Dünden Bugüne Türk-Ermeni İlişkileri: Disiplinlerarası Yaklaşım** konulu bir sempozyum gerçekleştirilmiştir. Sempozyumda Türk-Ermeni ilişkilerine farklı disiplinlerden akademisyen, uzman ve gazeteciler sunum yapmışlardır. Katılımın sempozyum boyunca yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Avrasya İncelemeleri Merkezi Başkanı Emekli Büyükelçi Ömer Engin Lütem de sempozyumda **Ermeni Sorununun Gelişmesi ve Bugünü** konulu bir bildiri sunmuşlardır. Aşağıda katılımcıların sunumlarının kısa bir özetine ulaşılabilir.

Tarihi ve Siyasi Boyutlarıyla Türk-Ermeni İlişkileri konulu sunumunda Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Semih Yalçın, günümüzde Türk toplumu açısından Ermeni Sorunu diye tabir edilen bir sorun olmadığına, Lozanda tüm sorunların çözüme kavuşturulmuş olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak Yalçın, günümüzde konunun yeniden gündeme bir sorun olarak taşınmaya çalışıldığını ifade etmiştir. Türk-Ermeni ilişkileri açısından 77-78 Osmanlı Rus Harbinin bir kırılma noktası olduğunu vurgulayan Yalçın, Balkan Savaşları ve bunları müteakiben Birinci Dünya Savaşı sırasında yenilgilerin de artmaya başlaması ile birlikte Ermeniler ile yaşanan sorunların da zirveye çıktığını belirtmiştir. Tehcirin Osmanlı devletinin kendi topraklarında kontrolü kaybetmeye başlaması üzerine alınmış bir önlem olduğunun altını çizen Yalçın, Türk devletinin de tehcir tartışmaları ile alevlenen Ermeni sorununa önceleri kayıtsız kaldığını, ancak ileriki dönemlerde yapılan çalışmalar ile konuya gereken önemin verilmeye başladığını ifade etmiştir. Yalçın Tehcirin isyanlara yol açtığı yönündeki Ermeni tezinin gerçek dışı olduğunu, aslen o bölgedeki isyanların Tehcir kararının temelini oluşturduğuna dikkati çekmiştir.

Ermeni Sorununun Gelişmesi ve Bugünü konulu sunumunda Avrasya İncelemeleri Merkezi Başkanı Emekli Büyükelçi Ömer Engin Lütem, Türk-Ermeni ilişkileri ve Ermeni toplumunun ayrıntılı bir incelemesini sunmuştur. Lütem, günümüzde öncelik kazanan Ermeni milliyetçiliği ve Diaspora milliyetçiliği konularına değinerek, aslen 1946da ortaya çıkan asimilasyon korkusu fikrinin, günümüzde Ermeni soykırım iddialarının süreklilik arz eden bir söylem haline getirilmesinin temelinde yattığını belirtmiştir. Nitekim, Lüteme göre asimilasyon tehlikesinin bertaraf edilmesi için Ermeni toplumunun kanaat önderleri tarafından soykırıma atıfta bulunulması ve Türk düşmanlığının yayılmasını, Ermeni kimliğinin ayakta tutulabilmesi amacıyla girişilmiş bir toplumsal propaganda aracı olarak görülmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. 70li yıllarda başlayan Ermeni terörünün konuya uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeyi amaçladığı, nitekim 80li yıllarda Avrupa Parlamentosunda alınan karar gibi birçok tasarı ve kararın da söz konusu terör olayları sonrasında ortaya çıkmaya başladığını ifade etmiştir. Lütem, terörün bittiği ve sürecin siyasallaştığı dönemde Ermeni soykırım propagandasının bir uluslararası **Ermeni Soykırım Endüstrisi** olarak

ortaya çıktığını öne sürmüştür. Endüstrinin faaliyetleri sonucunda sürecin siyasallaştığı ve özellikle 2000 sonrasında Avrupada Ermeni soykırım iddialarının geçerlilik kazanmaya başladığı vurgulanmıştır. Bu süreçte Türkiye'nin Ermenistanı tanıdığı ancak diplomatik ilişkilerin, karşılıklı anlaşmazlıklar sebebiyle başlatılmadığını belirten Lütem, Türkiye'nin Ermenistandan üç temel talebinin (1. Toprak bütünlüğünün tanınması, 2. Soykırım iddiaları konusunda makul bir mutabakata varılması, 3. Karabağ konusunda Ermenistanın politikalarını gözden geçirmesi) ise kabul görmediğini, Azerbaycan topraklarının işgal edildiğini ve sonuç olarak Türkiye'nin Ermenistan ile sınırlarını kapattığını ifade etmiştir. Lütem Protokollerin imzalanması sürecinin her iki taraf açısından da kazanımlar getirdiğine, ancak metnin tümü dikkate alındığında Türkiye'nin bu süreçten kesinlikle avantajlı çıktığına dikkat çekmiştir. Ayrıca, sürecin tıkanmasının Ermenistana, Türkiye açısından doğabilecek zarardan çok daha fazla bir şekilde zarar vereceğini ifade etmiştir.

Psikolojik Savaş ve Ermeni Sorunu konulu bildiriye 21. yy. Türkiye Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Ümit Özdağ yerine sunmuş olan Dr. Murat Köylü, uluslararası alanda ve Türkiye içerisinde bir psikolojik savaş yaşandığını ifade etmiştir. Köylü, Amerikan istihbarat talimnamelerinde seçilmiş bilgi ve kaynak göndererek hasmın sahip olduğu gücü kullanma irade ve kapasitesini sınırlandırmak olarak adlandırılan propaganda faaliyetlerinin Ermeni sorununun, Türk ve dünya kamuoyuna sindirilmesi amacıyla kullanıldığını ve günümüze kadar bunun başarılı olduğunu ifade etmiştir.

Türk-Ermeni İlişkilerine Hümanist Yaklaşım konulu bir sunum yapan Gazi Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Vahdet Keleşyılmaz, soruna bütüncül bir bakış açısı ile bakarken hümanizmin öne çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir. Keleşyılmaz, maziye bakılınca Ermenilerin, bu toprağın çocukları olarak görüleceğini, inanç, değerler ve din farklılığı olsa da ortak kültür ve ortak dilin (iletişim) sorunun çözümünde temel alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede tehcirin yapılma sebeplerinin unutulmaması gerektiği, devletin sorumlu ve zorunlu bir politika yürüttüğünü, yaşanan acıların ise devletin o dönemdeki imkan ve kapasitesinin yetersizliğinden, programsızlıktan kaynaklandığını belirtmiştir. Ermeni psikolojisinin mağduriyeti öne çıkaran temel argümanlarının, aslen Türk mağduriyetini göz ardı ettiğini vurgulayan Keleşyılmaz, savaşlar ve yenilgiler ile ortaya çıkan psikolojinin tehcir ve öncesinde Osmanlı politikalarını da etkilediğini kaydetmiştir.

Ermeni Sorununun Hukuksal Boyutu konulu bildirisinde Bařkent Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sadi Çaycı, soykırım iddialarının tanınması özür dileme gibi ifadelerin hukuki kavramlar olarak geçerli olabilmesi için gerekli olan hukuki süreçler ve Türk-Ermeni ilişkilerinde soykırım hukukunun uygulanabilirliğini incelemiştir. 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması ve 1968 tarihli zamanaşımı uygulanmayacak suçlar sözleşmelerine değinen Çaycı, sorunun bu ki sözleşme çerçevesinde tanımlanabilirliğini sorgulamıştır. Buna göre Osmanlı hükümetinin, anayurt savunması ve ayaklanmaların bastırılması, suçluların soruşturulması ve kovuşturulması, tehcir ve bunun maddi-manevi sonuçları bakımından doğabilecek hasar ve zararların giderilmesine çalıştığını öne sürmüştür. Buna karşılık Ermenilerin isyan ve ayaklanma ile Osmanlı kuvvetlerine karşı düşman ile işbirliği yaptığı gibi kanıtların bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye ve Ermenistan arasında ikili hukuki ilişkilerin de Kars Antlaşması 15. Madde, Ankara Antlaşması 5. Madde ve Lozan Antlaşması 58nci madde ile ek VIIIde çözüme kavuşturulduğunu vurgulamıştır. Çaycı 1915 olaylarının soykırım hukuku kapsamı dışında kaldığını, Türkiye ile Ermenistan arasındaki konuların halihazırda çözümlenmiş olduğunu belirtmiştir. Ancak Çaycı, günümüzde Ermeni tarafının yeni bir hukuki çerçeveyi Türkiye'ye kabul ettirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

ODTÜ Felsefe Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ahmet İnam, **Ermeni Sorununun Ahlaki Boyutu** konulu sunumunda antik Yunandan bu yana ahlak sorunu üzerine değerdendirmelerde bulunmuştur. İnam Batıda ahlakın birey temelinde gelişmiş olduğuna dikkat çekmiş, bunun ise yalnızca eylemler üzerinden değil, karakter üzerinden tanımlandığını vurgulamıştır. İnam Aristonun erdem ahlakı olarak tanımladığı bu prensibinin uluslararası ilişkilerde uygulanabilirliği üzerinde durmuştur. Buna göre bir arada yaşamanın ancak ideal devlet ile olabileceğini ifade eden İnam, günümüzde ideal devlet anlayışının, devletlerin ahlaki sorumluluğu ve karakterinin sorunlu olduğuna dikkat çekmiştir. Buradan hareketle İnam, Anadolunun en önemli değerdlerinden birisi olan misafirlik kavramına dikkat çekmiş ve Batıdaki aksine Anadoluda ortak bir ahlaki değerd olarak misafirliğin gelişmiş olduğunu, bunun Türk-Ermeni ilişkilerinde, her iki tarafın da birbirine karşı olan sorumluluğunu akla getirdiğini belirtmiştir. Türk-Ermeni ilişkilerine ahlaki bir yaklaşım geliştirebilmenin ise ancak özgür irade ve dürüştlük ile mümkün olduğuna vurgu yapmıştır.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanı ve Politik Psikoloji Derneği Başkanı Prof. Dr. Abdülkadir Çevik **Türk Ermeni İlişkilerinin Psikolojik Boyutu** konulu sunumunda Türk ve Ermeni toplumları arasındaki dil ve kültür gibi ortak değerlerin mevcut olduğuna dikkat çekmiştir. Günümüzde ortak değerlerin bir kısmının kaybedilmeye başlandığının altını çizen Çevik, bunun sebepleri üzerinde durulması gerektiğini ifade etmiştir. Çevik Türk toplumunun da geçmişinde mağduriyetler yaşadığını, ancak zafer ve başarılar ile övünülerek bu acıların inkâr edildiğini öne sürmüştür. Geçmiş bugünün değerleri ile yargılamanın hatalı bir yaklaşım olacağını ifade eden Çevik, Yahudi Soykırımı sonrasında duyulan sempatinin Ermenileri cezbedtiğini, ancak uluslararası toplumun Ermeni iddialarına olumlu yaklaşmasında Kıbrıs Barış Harekâtının da etkisi olduğunu belirtmiştir. Göçlerin toplumsal kimliklerde gerileme, çaresizlik, yabancılık, zorluk tecrübesi gibi olumsuzluklara yol açtığını, bu asimilasyonun ise öfke ile toplumu bir arada tutma çabasına dönüştürdüğünü ifade etmiştir. Türk toplumunun düşmanlaştırma yapmadığını, yaşanan acıların yasının tutulmadığını ifade eden Çevik, Ermenilerle doksanlı yılların başında ilişkilerin kurulması adına atılan adımların bir sonuç vermediğine ve Karabağın işgal edilmesi üzerine sınırların kapatıldığına vurgu yapmıştır. Ermenilerin Türkiye'ye saldırmaya cesaret edemeyerek Karabağa saldırısının aslında sembolik olarak Türkiye'ye karşı bir saldırı olduğunu ifade etmiştir.

Siyasal Bilgiler Profesörü Hikmet Özdemir, konuşmasına Gündüz Aktanı anarak başlamıştır. Türk-Ermeni ilişkilerinin kendine özgü bir derinliği ve karmaşası bulunduğunu kaydeden Özdemir, Ermenilerin tek taraflı bir iddiada bulunduğunu ve Soykırım Sözleşmesinin geriye dönük yürütülerek uygulanmasına çalıştığını belirtmiştir. Özdemir, Anadolu'da o dönemde gerçekleşen olayların, düşman devletlerin geneltkurmaylarının emrinde başkaldıran Osmanlı Ermenilerinin isyanı olduğunu ifade etmiş, bu isyanlar sonucunda sivil Osmanlı toplumuna yönelik katliamların yapıldığının altını çizmiştir. Tehcirin bir benzerinin Amerika Birleşik Devletlerince Pasifikten yapılacak bir çıkartma tehlikesine karşın Japon halkına karşı yapıldığını ve tüm dünyada buna benzer politikaların yürütüldüğünü ifade etmiştir. Özdemir, Osmanlı Devletinin imha kastı olmadığını, bunu kanıtlayacak tek bir belge veya emir bulunmadığını, ihmali bulunanların ise yargılandığını ve sorumluların cezalandırıldığını vurgulamıştır. Ayrıca tehcir edilenlerin korunması adına komisyonlar kurulduğunu, bunun devletin eliyle yürütülen kasıtlı bir ihmalin olmadığını en önemli kanıt olduğuna dikkat çekmiştir. Özdemir, Ermenilerin isyanının uluslararası hukuk açısından ele alınmadığı hiçbir platformda bulunulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ermeni propagandalarının 2005 yılı itibariyle artık Türkiye'de de gündemin temeline yerleştirildiğini belirten Özdemir karalama ve iftira kampanyasının Türkiye'de yürütülmeye devam ettiğinin altını çizmiştir. Özdemir, anıtların restore edilmesi, Ermenilerin Türkiye topraklarını ziyaret etmesi ve aile tarihi araştırmalarının desteklenmesi gibi üç başlık altında yürütülen faaliyetlere karşı dikkatli olunması gerektiğini belirtmektedir.

USAK Başkanı Doç. Dr. Sedat Laçiner **Diasporanın Türkiye'ye Bakışı** konulu sunumunda Ermeni Diasporasını dünyadaki en nüfuzlu diasporalardan birisi olarak tanımlamıştır. Laçiner, Diasporanın kan akıtacak kadar onları bir arada tutan bir dava etrafında kenetlenmiş olduğuna dikkat çekmiş, Ermenilerin maruz kaldığı göçün, 1915 olayları öncesi ve sonrasında yaşananların günümüz Ermeni Diasporasının oluşumuna yol açtığını kaydetmiştir. Ermeni toplumunun Anadolu kültüründen beslendiğini dolayısıyla, 1915 sonrasında yaşanan ayrışmanın da Ermeniler açısından büyük bir tahribata yol açtığını ifade etmiştir. Nitekim göç sonrasında Ermeni kimliğinin yeniden yaratıldığını vurgulayan Laçiner, bu sebeple Ermeni milliyetçiliğini tatmin olmamış milliyetçilik olarak tanımlamıştır. Ermeni toplumunun zafer hikâyesinin olmadığını, genelde mağduriyet ve yenilgileri

hatırladıklarını ifade eden Laçiner, devletsizliğin bu tatmin edilmemişliğin temelinde yer aldığını belirtmiştir. Ermeni siyasi partilerinin bu duyguları kullanarak asimilasyona maruz kalan Ermeni toplumuna yeni bir siyasi kimlik oluşturmaya başladıklarını ifade eden Laçiner, bu nefretin 2nci ve 3üncü nesillerde çok daha yüksek derecede görülebildiğine dikkat çekmiştir. Laçiner, Ermeni Diasporasının Türklere olan bu kininin, iki toplum arasında iletişim kanallarının açılması durumunda ortadan kalkacağını ve Ermeni kimliğinin dayanak noktasının da ortadan kalkacağını belirtmiştir. Laçiner, Diasporanın Türklere ve Ermeniler arasındaki bu psikolojik duvarın kalkması ihtimalinden çekindiği ve bu sebeple tepki verdiğini ifade etmiştir.

Ankara Üniversitesi DTCF Öğretim Üyesi Prof. Dr. Birsen Karaca **Yeni bir Toplumsal Bilinç Oluşturma Çabalarına Ermeni Senaristlerin Katkıları** adlı sunumunda, Ermenilerde toplumsal bilincin oluşturulması aşamasında edebiyat ve medyada yapılan atıfları analiz etmiştir. Bu çerçevede Karaca, çalışmaya Ermeni iddialarının da dahil edilme sebebini, bu iddiaların süreklilik arz etmesi ve Türkiye'yi hedef alıyor olmasına dayandırmıştır. Çalışmasında Ermeni toplumsal bilincinde Türk imgesinin Ermenilere ait olmayan tüm kötü özellikleri temsil eden bir imge olarak betimlenişini, sinema ve edebiyat eserleri ile medyada çıkan makaleler temelinde incelemiştir. Karaca 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra soykırım kavramının, tüm bu çalışmalarda kullanılan tehcir kavramının kelime anlamına yüklendiğini ifade etmiştir. Böylece Karaca, tehcirin tarihsel gerçeklikten kopartılarak anlatılmaya başladığını vurgulamıştır. Ermeni toplumsal belleğinin 1915 tehcirine odaklandığını öne süren Karaca, Ermeni terörünün de benzer şekilde 1915 olaylarından kaynaklandığı, iddia edilen mağduriyet ile meşrulaştırılmaya çalışıldığını, Ermeni terör eylemlerinden duyulan pişmanlığın değil, kin ve hıncın öne çıkarıldığını ifade etmiştir.

Radikal Gazetesinden Murat Yetkin, 2008 yılında Ermenistan Devlet Başkanı Sarkisyan ile röportaj yapması ve daha sonra protokollerin imzalanmasına kadar geçen sürece ilişkin görüşlerini paylaşmış, Ermenistan'ın Türkiye'yi göz ardı etme lüksünün olmayışına değinerek ülkenin Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek zorunda kaldığına dikkat çekmiştir.

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan, Ermeni sorununun anlatılması ve ele alınması sürecindeki sorunlara değinmiştir. Ertan'a göre Türkiye'de eğitim sistemi öğrencilere soruna ilişkin yeterli derecede ve derinlikli bilgi veya ilgi verememiştir. Ertan Türkiye'de akademisyen ve siyasetçilerin Ermeni iddiaların karşısında savunma konumuna geçmelerini eleştirerek, Ermenilerin iddialarını kanıtlamak zorunda olduklarının altını çizmiştir. Ertan İttihat ve Terakkinin söz konusu dönemin zor siyasi ve askeri koşullarında sorumlu ve zorunlu bir karar aldığını ifade etmiştir. Günümüzde ise Ermeni sorununun tamamen küresel ve bölgesel temelleri olan siyasi bir konu olduğuna vurgu yapmıştır.

Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası Güvenlik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Ercan Çitlioğlu, soykırım iddialarını gündeme getiren karar, tasarı ve diğer önergelerin bir değerlendirmesini yapmıştır. Çitlioğlu, tarihsel olarak incelendiğinden müttefik Amerika Birleşik Devletlerinin söz konusu süreç içerisinde, hem eyalet bazında, hem de uluslararası alanda Ermeni iddialarının en büyük destekçisi olduğuna işaret etmiştir. Nitekim Çitlioğluna göre 1974 Kıbrıs Barış Harekâtının ABD açısından Ermeni iddialarının uluslararası alanda gündeme getirilmesinde bir kırılma noktası olduğuna dikkat çekmiştir. 1975 yılında başlayan Ermeni terörünün bu kırılmanın bir sonucu olduğunu ifade eden Çitlioğlu, yine aynı dönemde ABD'de 24 Nisan günlerinde karar tasarılarının gündeme gelmeye başladığına işaret etmiştir. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Anadolu'daki Amerikan faaliyetlerine dikkat çeken Çitlioğlu, sorunun ilk ortaya çıktığı 1915 yılı öncesi ve sonrasında ABD'nin Ermeni sorunu konusunda merkezde yer aldığını ifade etmiştir. Lozan

Antlaşmasının bir zafer belgesi olduğunu ifade eden Çitlioğlu, Lozan zabıtlarının, bu zaferin elde edilmesi sürecine ışık tutması açısından detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Azınlıklar Komisyonu zabıtlarında, Türk heyetinden Dr. Rıza Nurun yabancı temsilciler karşısında yaptığı konuşmalardan bölümler okuyan Çitlioğlu, Lozan zaferinde Türkiyenin ortaya koyduğu bu gururlu ve onurlu tavrın bugün unutulduğunu belirtmiştir.

Hazırlayan : Aslan Yavuz ŞİR

Kaynak/Source: